NAVs omverdensanalyse 2019

Samfunnstrender og konsekvenser for NAV mot 2030

// 21. januar 2019, oppdatert 5. mars 2019

Norge og NAV mot 2030

Folk flytter og eldes – velferdsstaten utfordres

Raskere omstillingstakt

Nye forventninger og muligheter

Hvorfor trenger vi en omverdensanalyse?

- Samfunnet endrer seg raskt – NAVs tjenester må gjenspeile og respondere på denne utviklingen.
- Refleksjon og diskusjon om muligheter og utfordringer gir bedre strategier og planer
- Ansatte i NAV er hovedmålgruppe, men vi ønsker å nå alle som er opptatt av arbeids- og velferdspolitikk

Hva mener de ansatte i NAV?

Hvilke av følgende mulige samfunnstrender mener du vil påvirke NAV som helhet og egne arbeidsoppgaver mest de neste 10 årene?

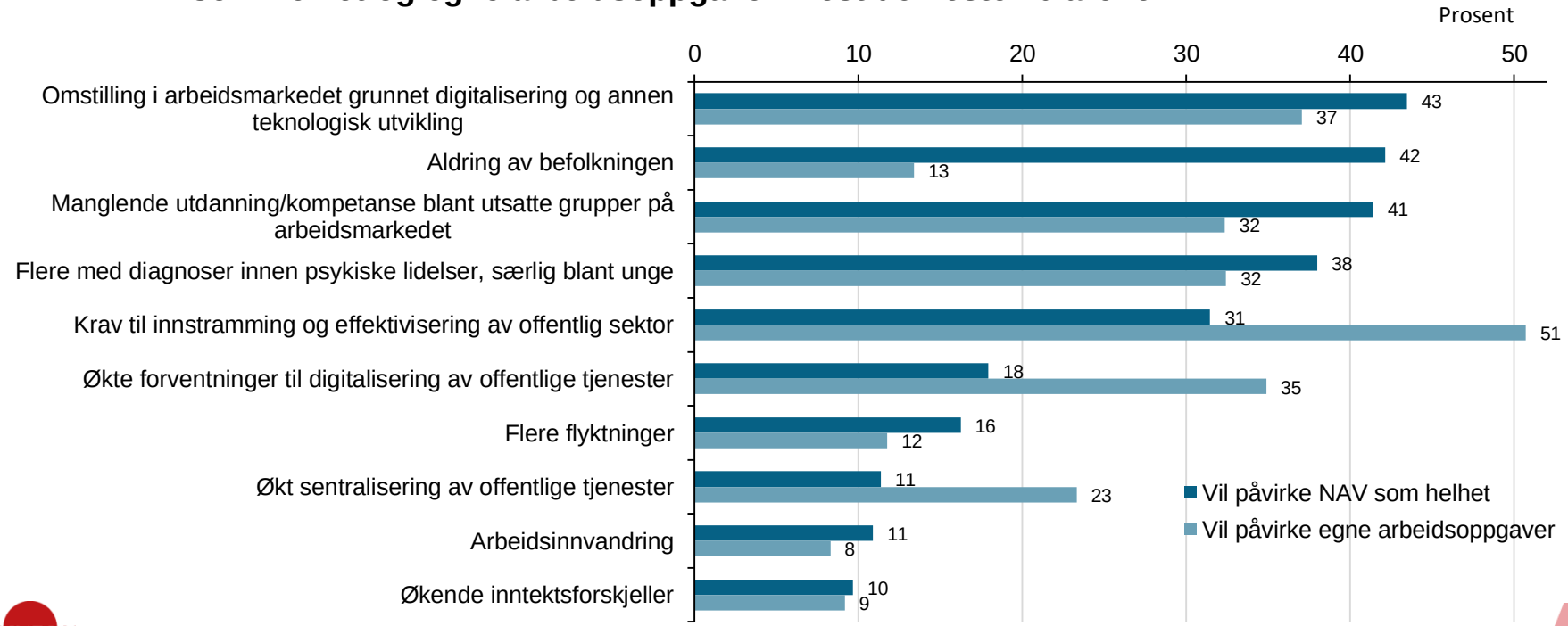

Velg inntil 3 alternativer. (N=5200 NAV-ansatte)

Kunnskap og nytteverdi

Hvor godt kjenner du til NAVs omverdensanalyse?

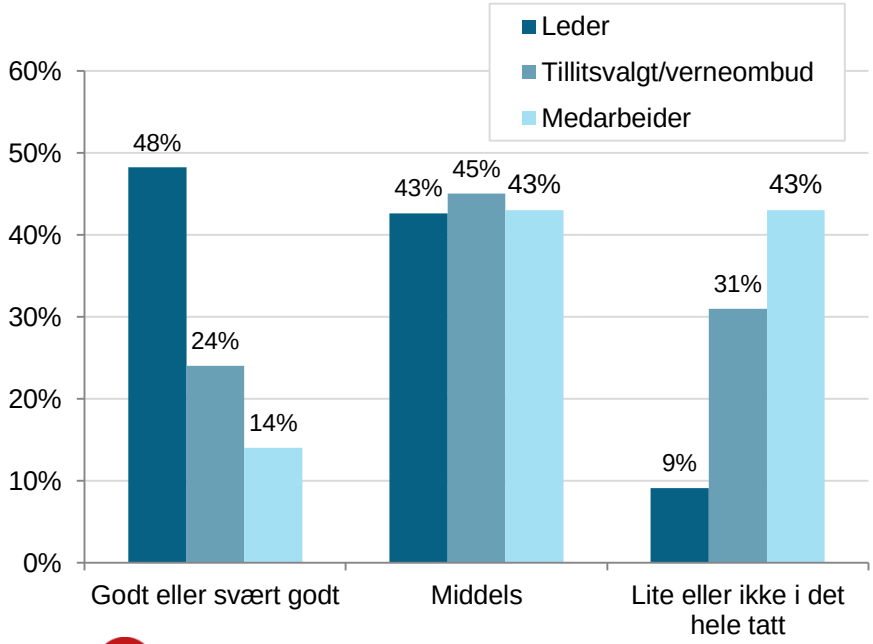

Hvor nyttig er omverdensanalysen for ditt arbeidssted?

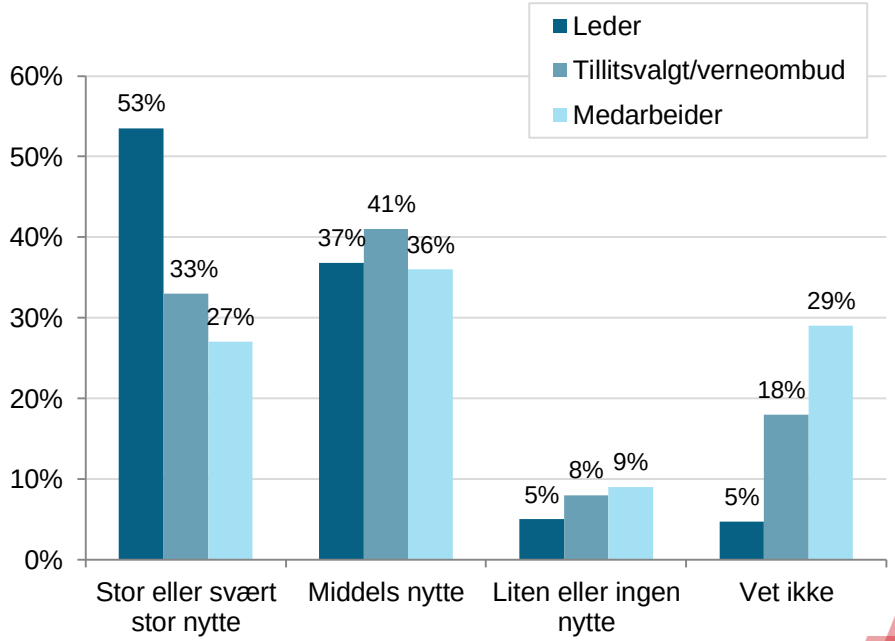

Seks samfunnsområder

Demografi

Arbeidsmarked

Brukerforventninger

Levekår og helse

Teknologi

Politiske trender

Demografi: Svakere vekst i befolkningen og stor variasjon mellom brukergrupper

Foto: Colourbox

Størst vekst blant eldre

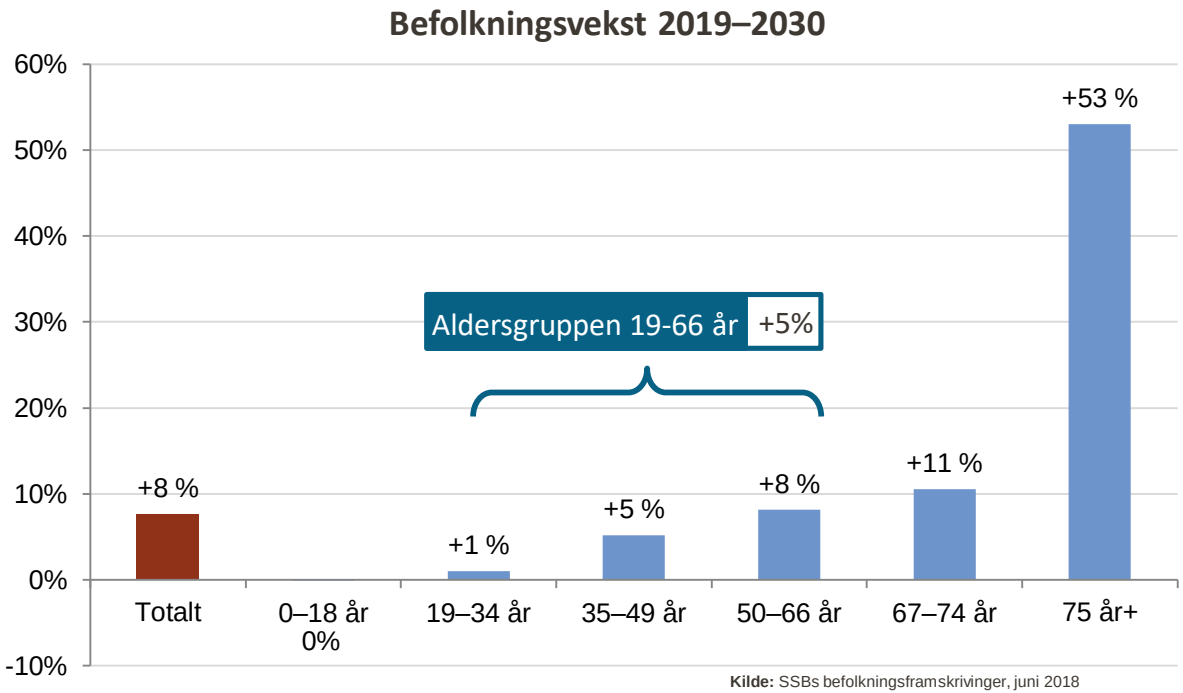

Kilde: SSBs befolkningsframskrivinger, juni 2018

Foto: Rawpixel/Unsplash

Vekst i innvandrerbefolkningen*

*** Født i utlandet av utenlandskfødte foreldre**

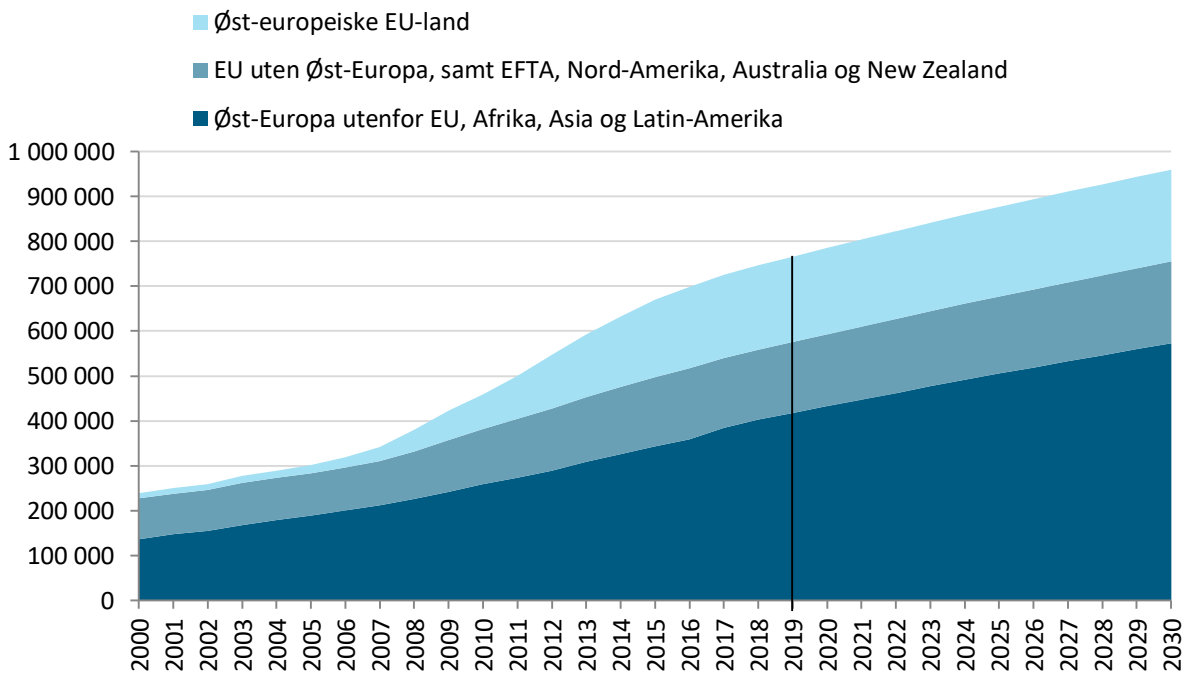

Kilde: SSBs befolkningsframskrivinger, juni 2018

Fortsatt sentralisering

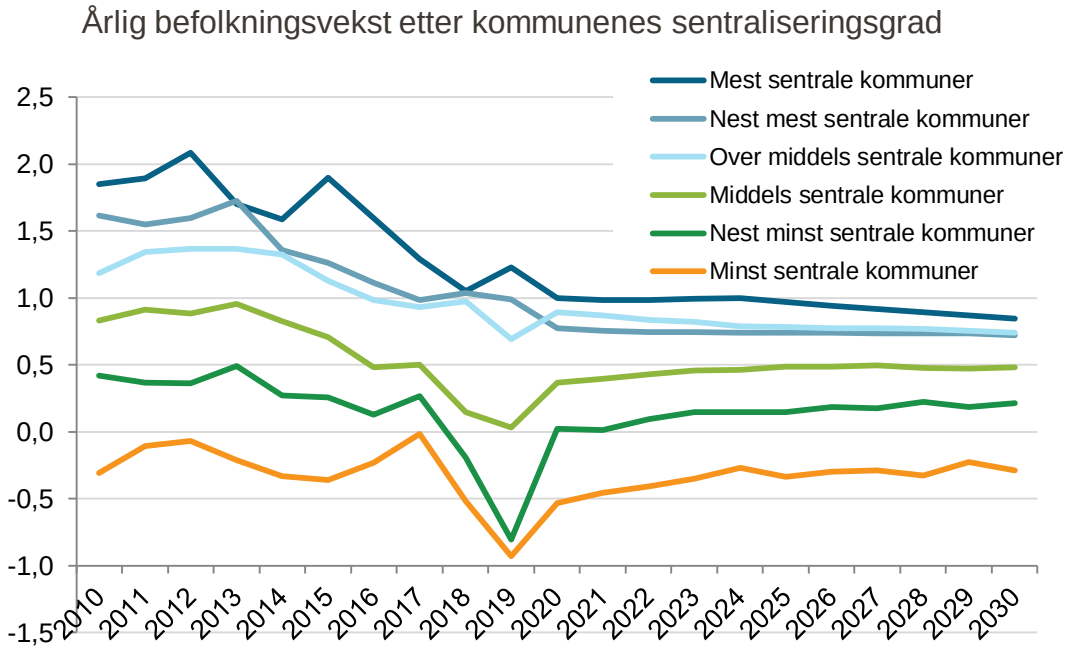

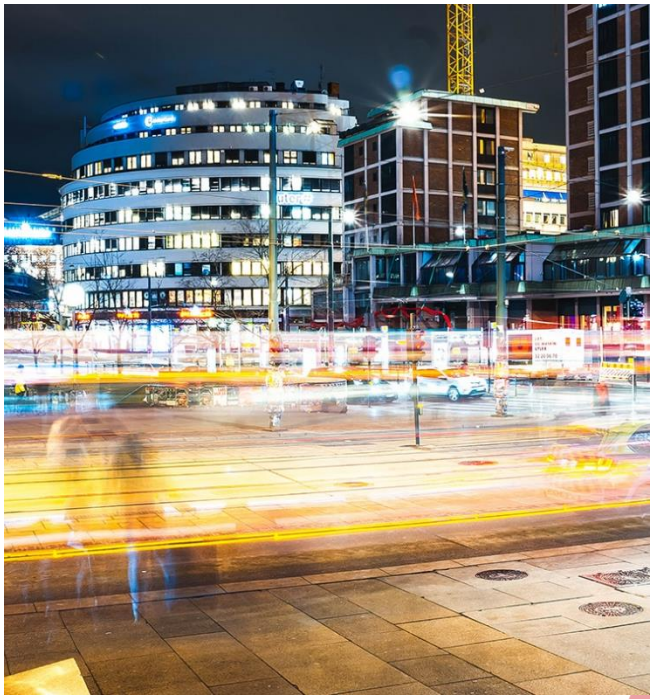

Foto: Erik Odin/Unsplash

Kilde: SSBs befolkningsframskrivinger, juni 2018

Brukerforventninger: Individuell service og koordinerte tjenester

Foto: Colourbox

NAV må møte brukernes økende forventninger

- Brukernes forventninger formes av andre enn NAV
  - Forventer koordinerte tjenester og individuell service
  - NAV må bruke et forståelig språk
  - Møter mennesker i krevende livssituasjoner

- Brukerne vil styre utviklingen
  - Digitalisering og økt medvirkning gir brukerne større innflytelse
  - Ny personvernforordning gir tydeligere rettigheter

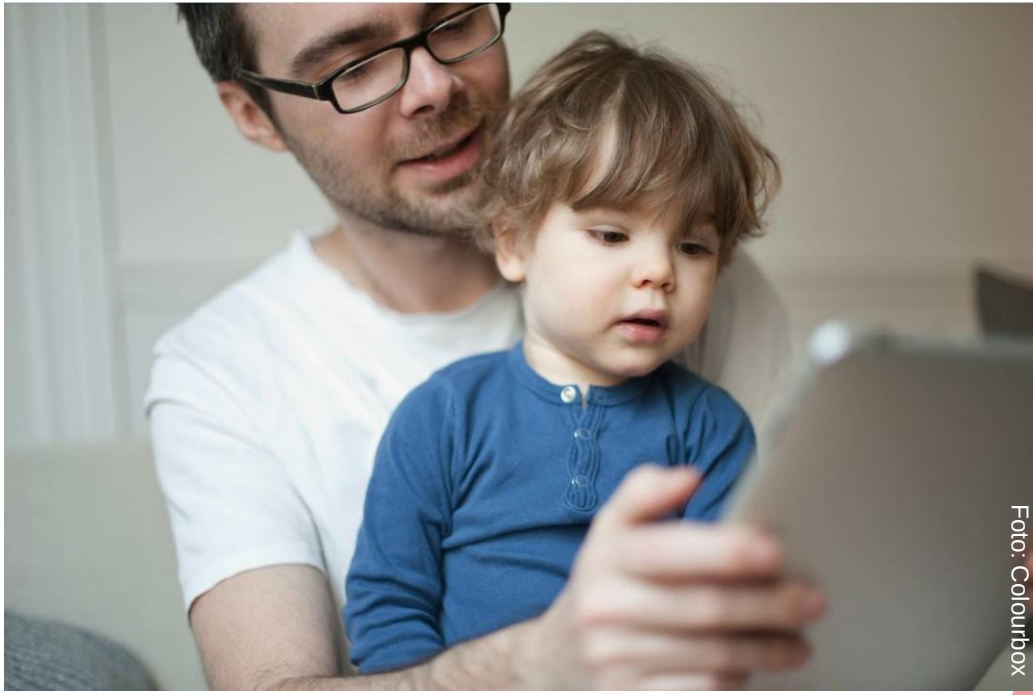

Foto: Colourbox

Behov for enkle tjenester som er tilgjengelige for alle

- Krevende livssituasjoner
  - stress kan påvirke evnen til å ta inn informasjon
  - må møtes med veldig enkle og brukervennlige tjenester
- Varierende kompetanse
  - digitale ferdigheter
  - erfaring med prosessene i offentlig sektor
- Forenkle tjenestene for brukerne
  - Bruke det vi vet
  - la brukerne slippe å søke på det de har krav på?

Foto: Brooke Cagle/Unsplash

Flere vil beherske digitale verktøy fremover, men offentlige tjenester krever en kompetanse ikke alle har

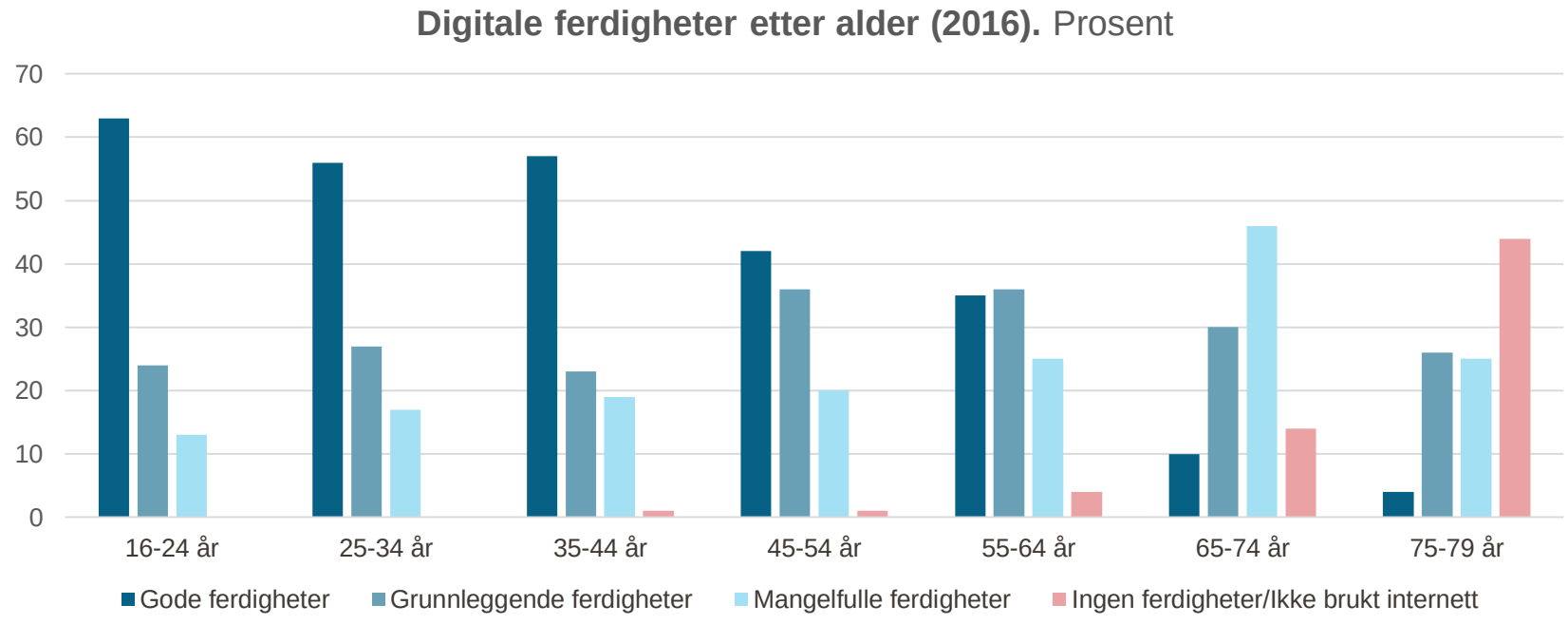

Kilde: SSB

Teknologi: Utviklingen gir NAV nye muligheter

Teknologiske trender

Innsikts-teknologier

- Kunstig intelligens
- Beslutningsstøtte
- Snakkende og oversettende maskiner

Digital infrastruktur

- Skytjenester og plattformer
- Mobilt høyhastighetsnett (5G)
- IoT / sensorer
- Blokkjeder

Økt omstillingstakt

- Nye forretningsmodeller
- Nettverkseffekt
- Brukerdrevet

Etikk og personvern

- Datadeling
- Sikkerhet
- Personvern

Teknologien vil fornye NAV

Nye muligheter

- Selvbetjening
- automatisering
- Datadrevet beslutningsstøtte

Økende forventninger

- Hurtigere teknologisk utvikling
- Smidig utvikling
- Innovasjon og samhandling

Digital endring påvirker hele organisasjonen

Utvikling på tvers

- Politikk
- Regelverk
- Tjenester
- Organisering
- Kultur
- Kompetanse

- Bruker i sentrum

Innsikts-teknologier

Digital Infrastruktur

Økt omstillingstakt

Etikk og personvern

Foto: Clyde Thomas/Unsplash

Arbeidsmarkedet: Raskere omstillingstakt

Raske skifter i arbeidslivet

- Teknologisk utvikling:
  - Automatisering vs. innovasjon
  - Digitale plattformer
- Globalisering:
  - Global handel positivt for norsk økonomi
  - Internasjonal konkurranse i stadig flere bransjer
  - Risiko for økt proteksjonisme
- Nedbygging av olje- og gassnæringen / grønt skifte

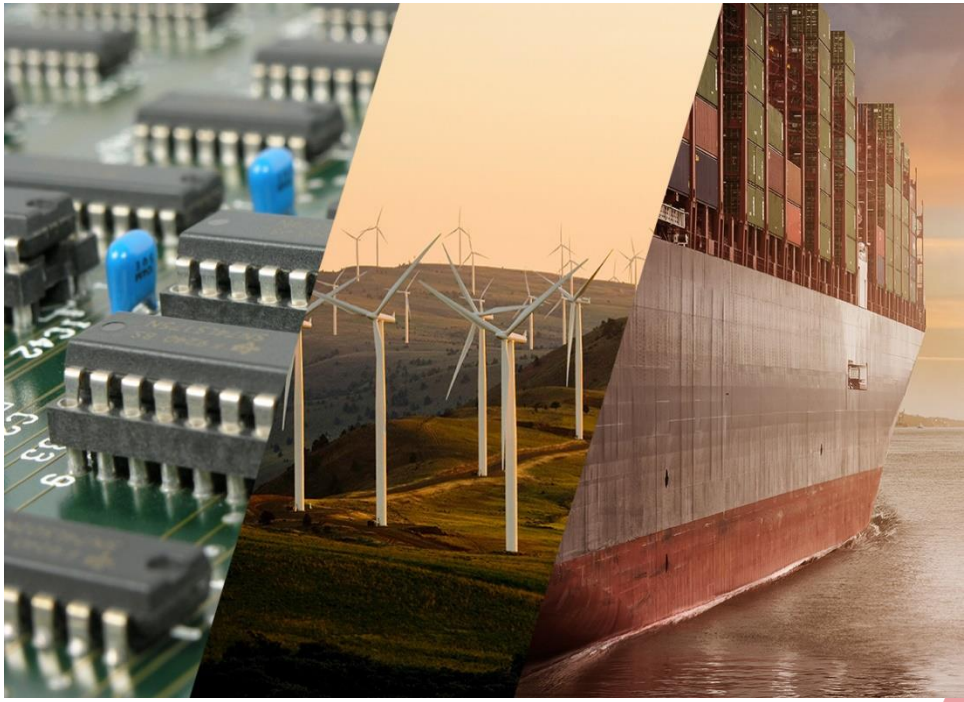

Foto: Pixabay, Rawpixel/Unsplash, Pexels

Automatisering i arbeidslivet

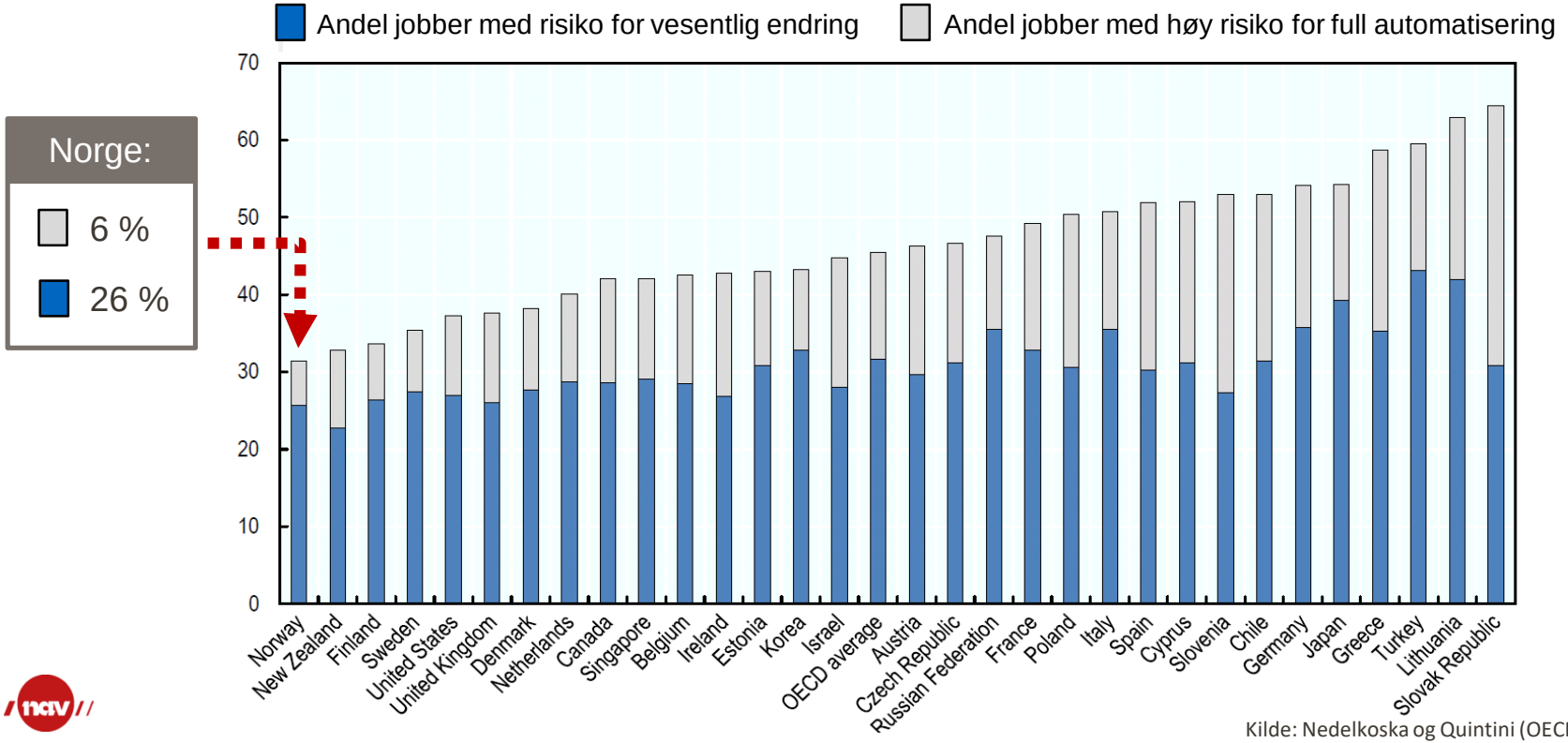

Kilde: Nedelkoska og Quintini (OECD 2018)

Næringssammensetningen vil endre seg

- 230 000 flere sysselsatte i tjenesteytende næringer
- Størst nedgang i oljenæringen og industrien
- Svak utvikling i varehandel og bygg og anlegg
- Mangel på yrkesfagutdannede – spesielt innen helsefag og håndverksfag

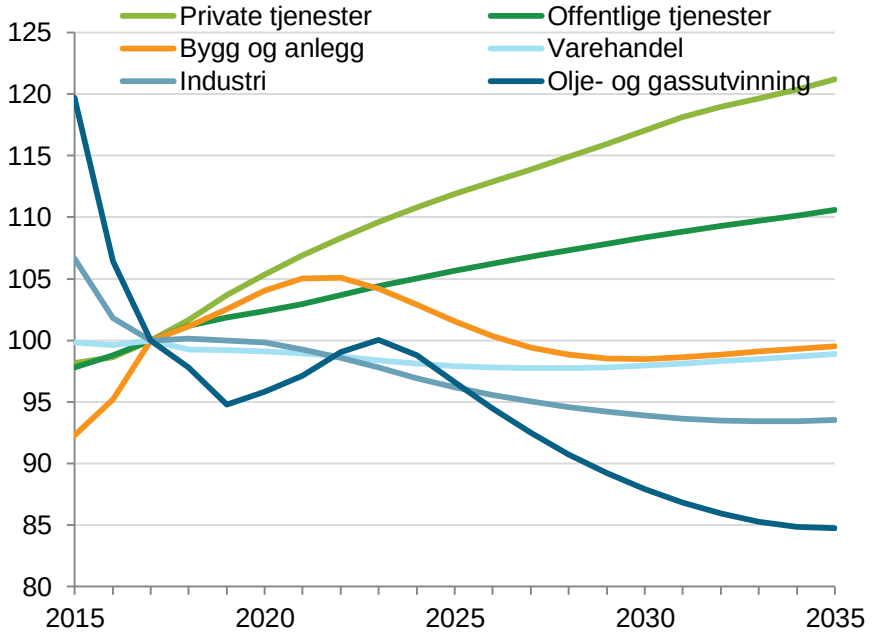

Kilde: SSB (Dapi m.fl. 2018)

1 av 4 fullfører ikke videregående skole

- Likevel en viss bedring i andelen som fullfører videregående.
- Ledigheten klart høyest blant ufaglærte:

Arbeidsledighet, etter utdanningsnivå. Tall i prosent

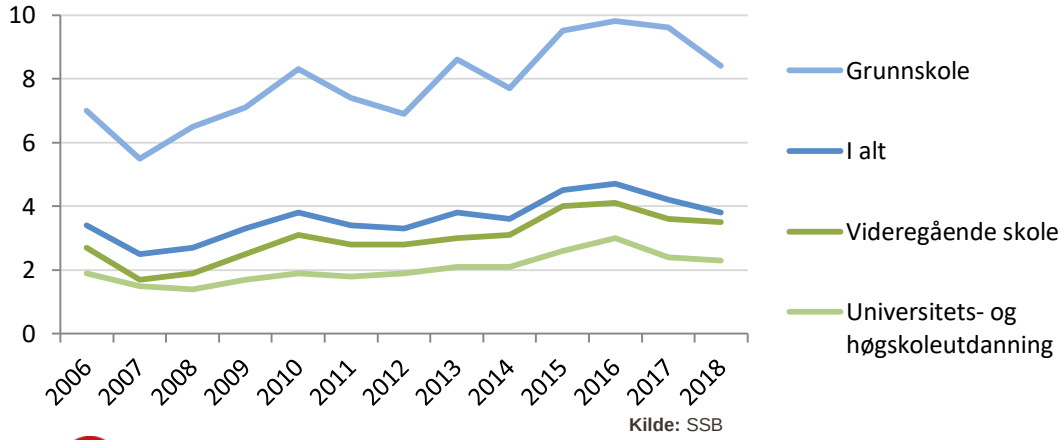

Kilde: SSB

Foto: Pixabay

Konsekvenser av automatiseringen og endret næringssammensetting

- Kan få periodevis økt ledighet i særlig berørte næringer og yrker

- Nye jobber kommer i andre næringer/yrker og kan skapes andre steder i landet:
  - Livslang læring og omstilling
  - NAV må lette omstillingene – bidra til yrkesmessig og geografisk mobilitet

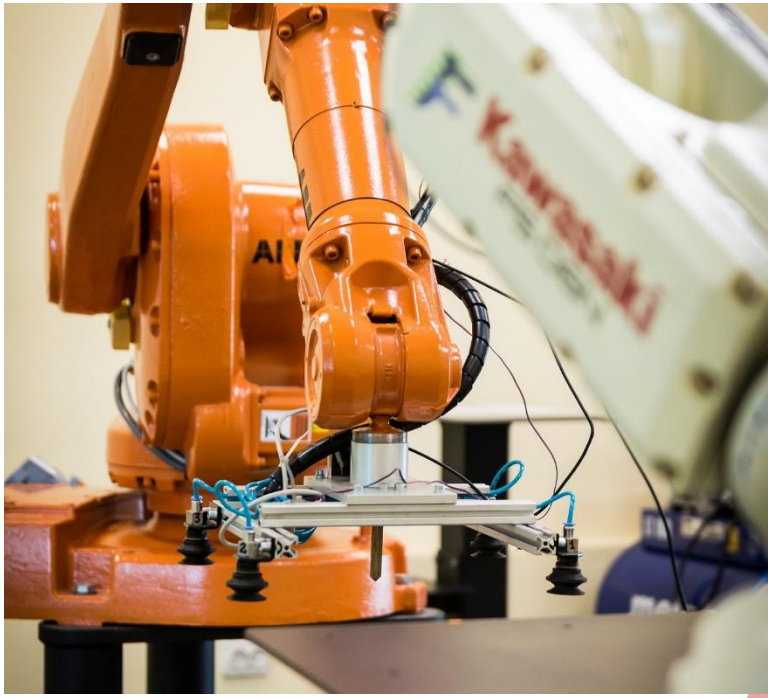

Foto: Pixabay

Levekår: Unge voksne og innvandrere mest utsatt for lavinntekt

Foto: Igor Cancarevic/Unsplash

Økende inntektsforskjeller i Norge

- Økt konkurranse på arbeidsmarkedet kan gi større inntektsforskjeller
- Andelen unge og unge voksne med lavinntekt øker
- Andelen eldre med lavinntekt synker
- Innvandrere overrepresentert i lavinntektsgruppen

Andel personer med vedvarende lavinntekt etter EU-60-definisjonen. Tall i prosent.

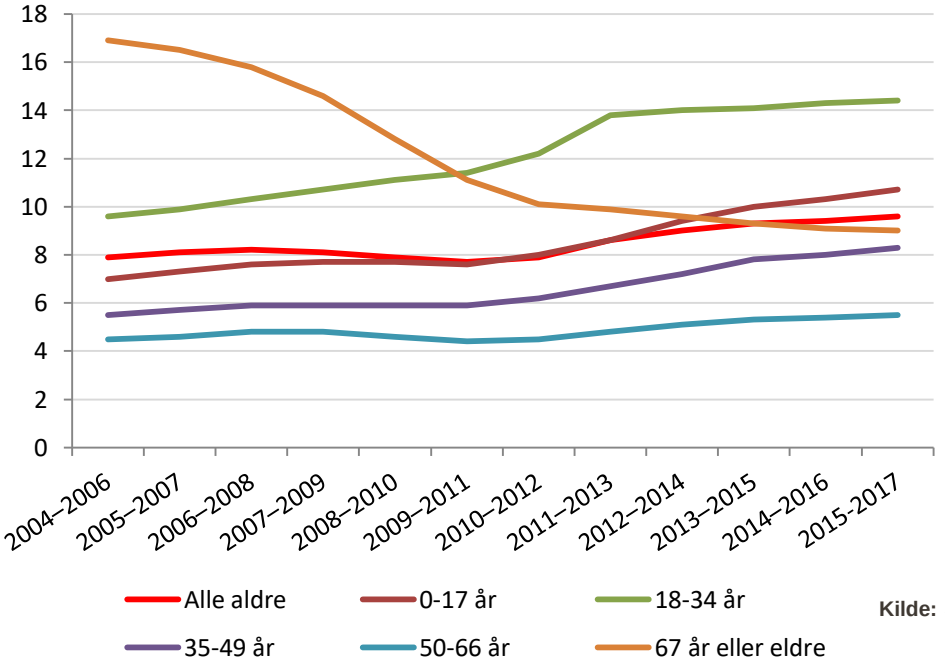

Kilde: SSB

Bistand til utsatte grupper

- Arbeid motvirker fattigdom og utenforskap
- NAV og andre hjelpeinstanser må samordne sin bistand
- Fornye virkemidler og arbeidsmetoder

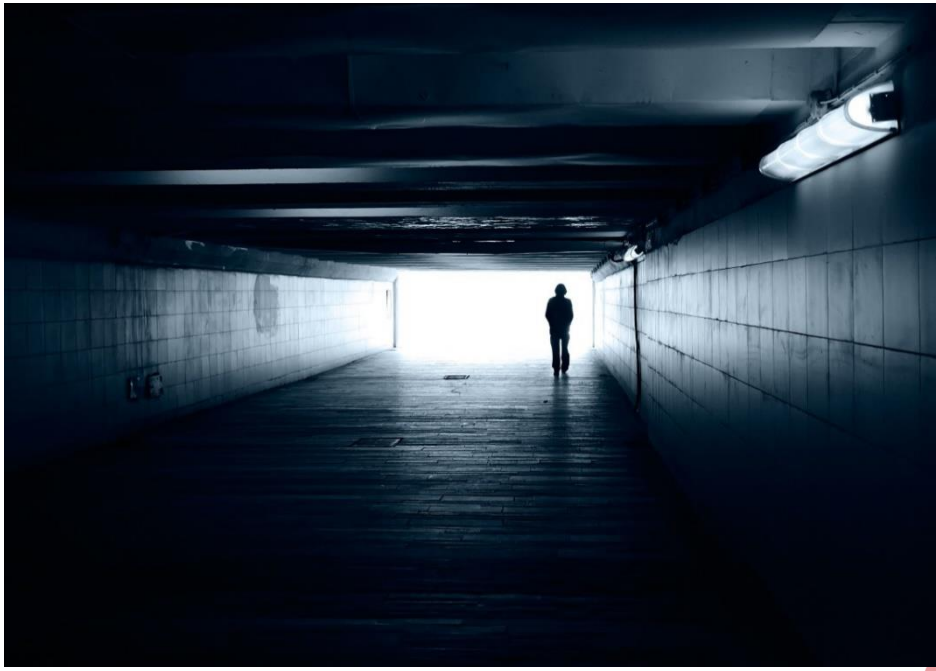

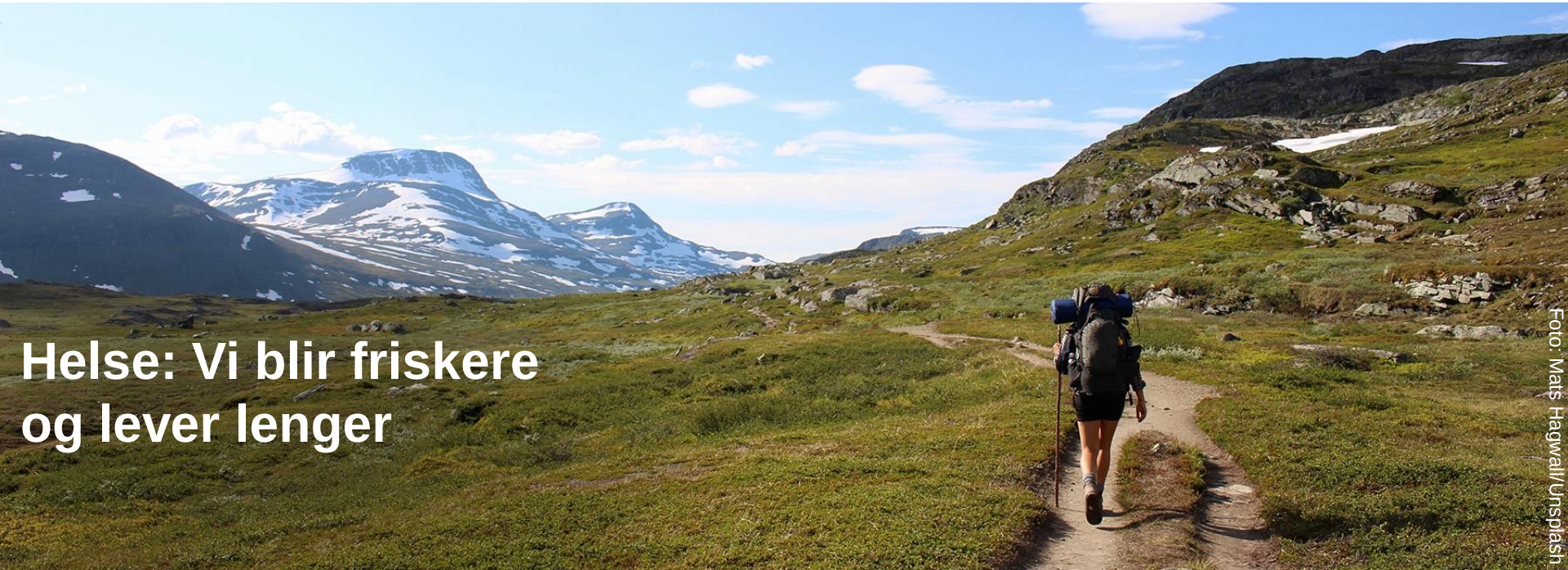
Helse: Vi blir friskere
og lever lenger
Foto: Mats Hagwall/Unsplash

Norge blant de med best folkehelse, og vi blir friskere

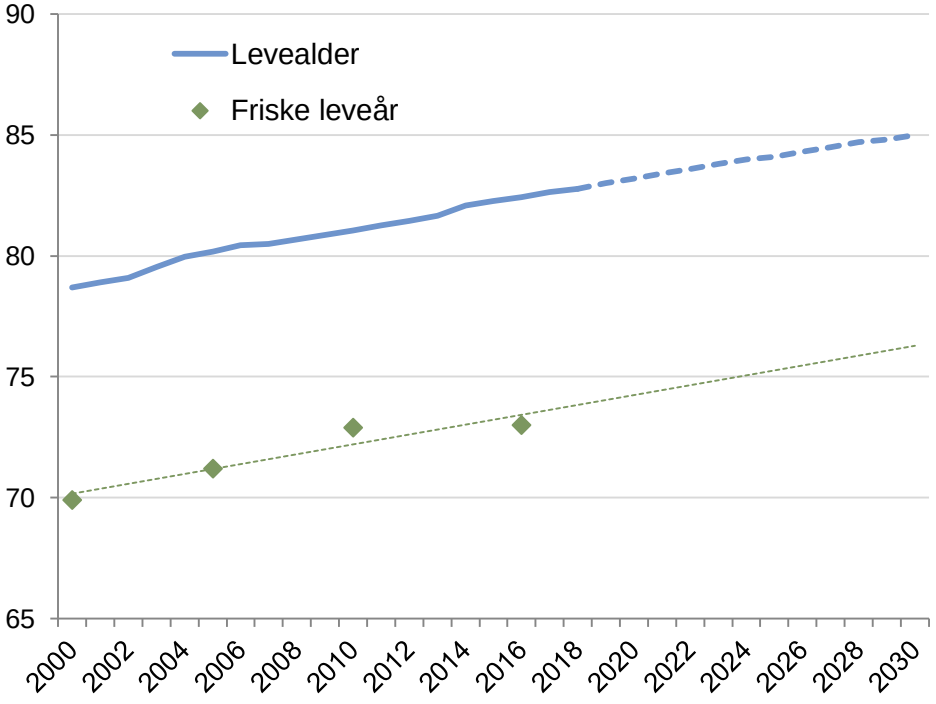

Kilde: SSB og Verdens helseorganisasjon

Færre med helserelaterte ytelser

- Nedgang fra og med 2010
  - Størst nedgang blant de eldste, stabilt for de under 30 år
  - Fortsatt høye tall – men færre i Norge enn i andre land står utenfor både jobb og utdanning
- Venter stabil utvikling til 2030
- Risikofaktorer:
  - Omstillingstakt i arbeidslivet
  - Økt press på lavkompetanseyrker
  - Høyt frafall i videregående skole

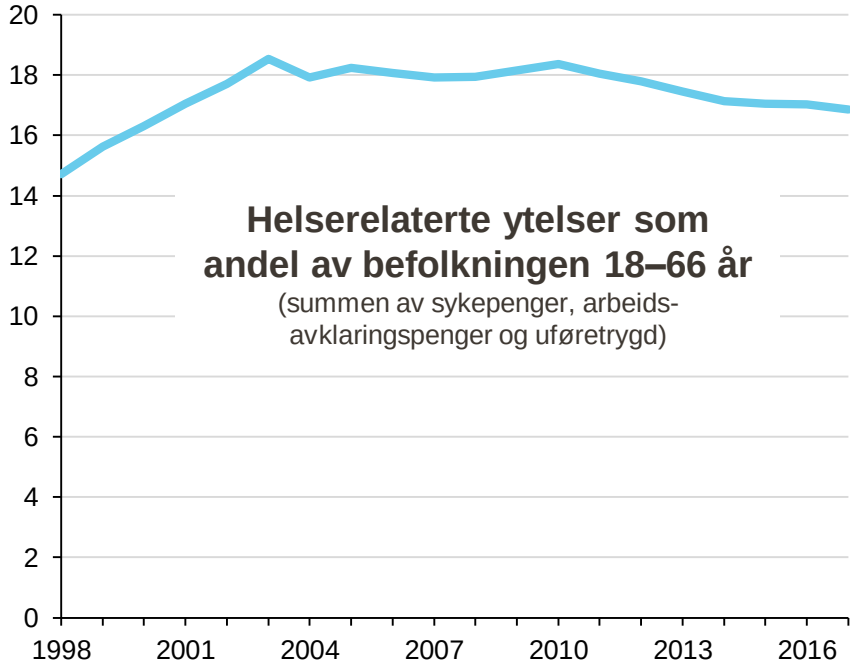

Færre på AAP, økning for uføretrygd

Andel av befolkningen 18–66 år med helserelaterte ytelser. Tall i prosent

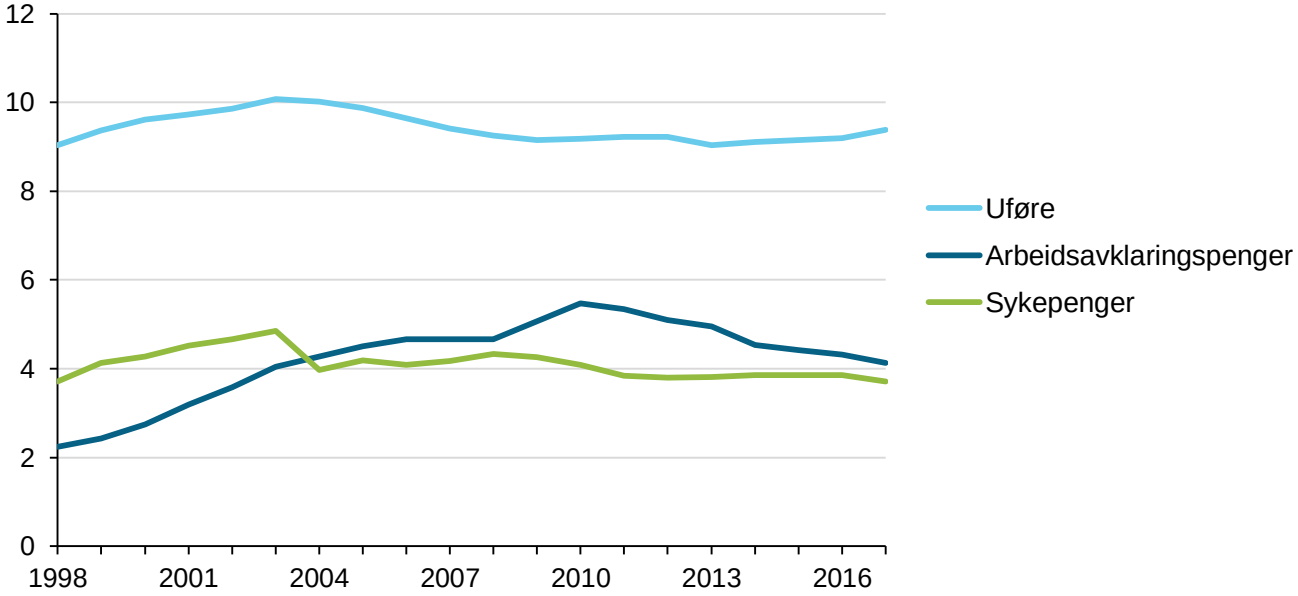

Stabil andel unge med helserelaterte ytelser

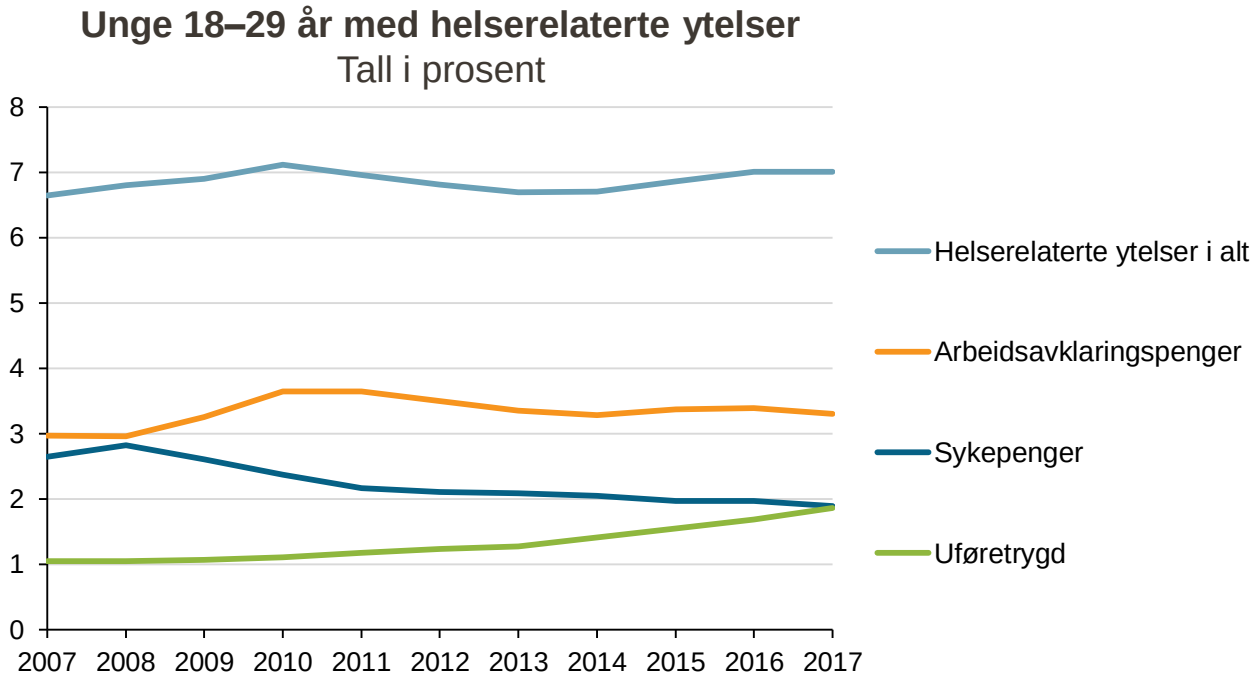

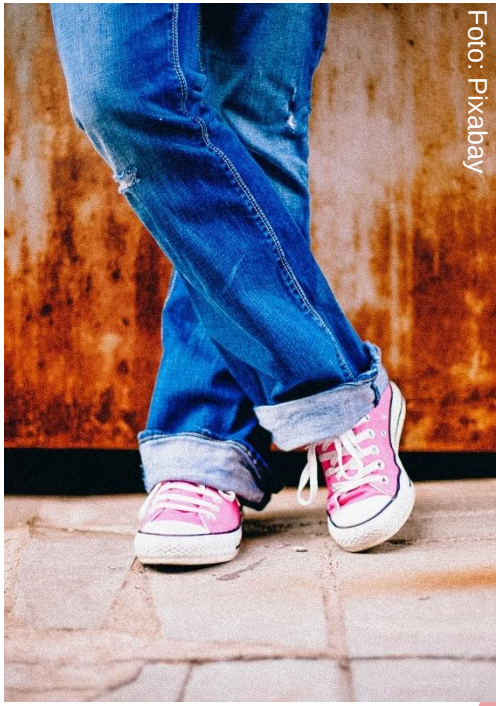

Politiske trender: Omstilling og finansiering av velferdsstaten

Høy yrkesdeltakelse blir viktigere

- Sikre bærekraftige velferdsordninger
  - Fortsatt satsing på endringer som gjør det mer lønnsomt å jobbe
  - Sysselsettingsutvalget viktig grunnlag for politikkutviklingen
  - Kontinuerlig høye krav til effektivisering og digitalisering av offentlig sektor
- Understøtte omstillingene i arbeidsmarkedet:
  - Tiltak for økt inkludering av utsatte grupper i arbeidslivet
  - Se utdannings- og arbeidsmarkedspolitikken i sammenheng
- Økt politisk polarisering internasjonalt

Hovedfunn

Demografi

- Svakere vekst enn antatt – aldring, innvandring og sentralisering
- Moderat vekst for tjenester/ytelser i yrkesaktiv alder, størst for alderspensjon/hjelpemidler
- Alt annet likt må NAV drives 15 prosent mer effektivt i 2030

Arbeidsmarked

- Raskere omstillingstakt – teknologi, globalisering, grønt skifte
- 1 av 4 fullfører ikke videregående skole
- NAV må lette omstillingene – bidra til yrkesmessig og geografisk mobilitet
- Tettere samarbeid med arbeidsgivere og på tvers av sektorer

Brukerforventninger

- Forventningene øker raskt og i takt med gode/tilpassede tjenester ellers i samfunnet
- Brukerne får større innflytelse, og vil styre utviklingen
- Behov for enkle tjenester som er tilgjengelige for alle

Levekår og helse

- Økende inntektsforskjeller, unge voksne og enkelte innvandrergrupper mest utsatt
- Økt levealder og bedre helse, men trues av risikofaktorer som rusmidler og inaktivitet
- Færre på helserelaterte trygdeytelser, men høy omstillingstakt gir risiko

Teknologi

- Gjennomgripende digitalisering, raskere utvikling
- Automatisering, datadrevet beslutningsstøtte, fange livshendelser automatisk
- Krever koordinert utvikling av hele organisasjonen

Politiske trender

- Kunnskapsbasert arbeids- og velferdspolitikk – omstilling og bærekraft i særlig fokus
- Kontinuerlig høye forventninger til effektivisering
- Ikke tegn til økt politisk polarisering, men risikofaktor gitt utviklingen internasjonalt

Scenarier – framtidas kompetansebehov

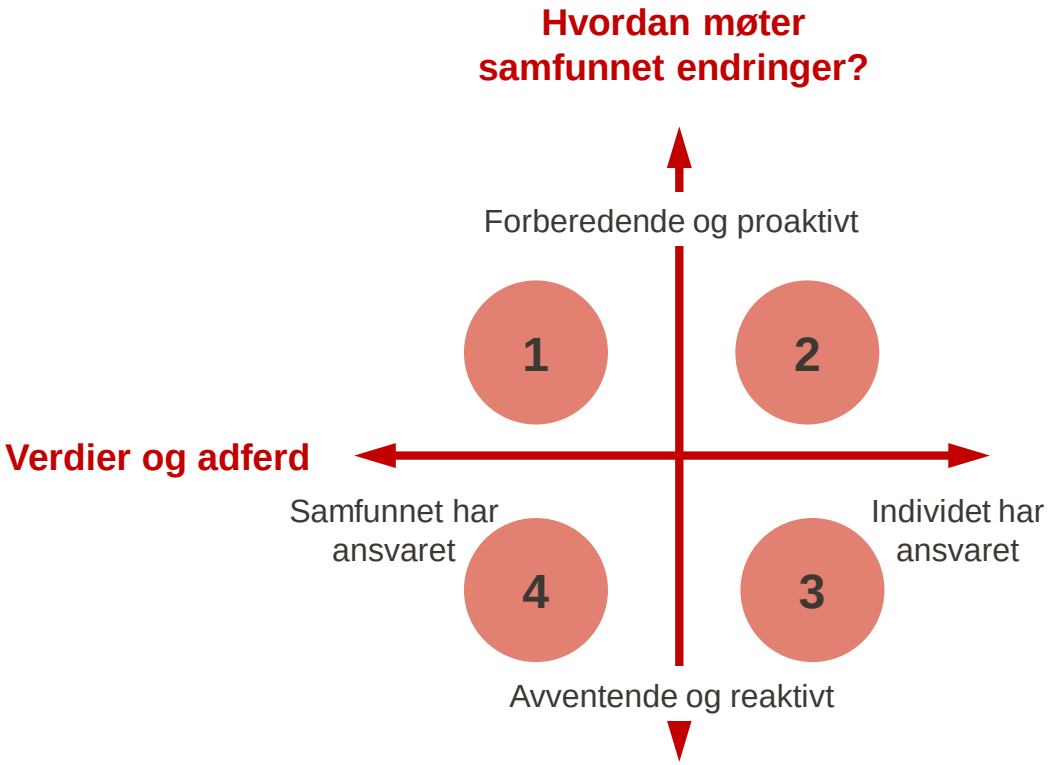

1. Det framoverlente samfunnet

- Felleskapsordninger med høy endringstakt.
- Det offentlige tilbyr bedrifter muligheter for å omstille medarbeidere til ny kompetanse, slik at de lettere kan investere i egne ansatte og framtiden.
- Det er uvanlig å ta lengre utdanning, og vanligere å oppdatere utdanningen sin oftere.
- De fleste begynner å jobbe tidligere, og jobber lenge. Folk forventer å bytte yrker og endre kompetanse mange ganger i løpet av yrkeslivet.
- Utdanninger med fokus på læring, etikk og endring er mer vanlig.

2. Arbeidsgiveren utdanner meg

- Individet tar selv ansvar for å omstille seg, og arbeidsgivere har en sentral rolle i å utvikle medarbeiderne sin kompetanse.
- Bedrifter er tidlig ute og investerer i kompetanse. Det fins et stort privat tilbud for etterutdanning og omstilling.
- Mange forsikrer seg privat mot arbeidsledighet, slik at man er sikret økonomisk i omstillingsfasen.
- Det offentlige bidrar med finansiering og støtte til arbeidsgiverne
- De som har arbeidsgiver opplever at det meste ordner seg, også å omstille seg til ny kompetanse når det trengs

4. Velferdsstaten som stagnerte

- Hovedsakelig fellesskapsordninger som har ansvar for å sørge for at folk har den kompetansen arbeidslivet etterspør.
- Mange trenger og forventer å få bistand fra det offentlige, men tilbudet strekker ikke til.
- Bedriftene etterspør ny kompetanse, men det tar lang tid å videreutdanne og å omskolere arbeidskraften.
- Kurs, tiltak og utdanning fra det offentlige er lite oppdaterte
- Deler av behovet for kompetanse dekkes av arbeidsinnvandring, men konkurransen om de beste er stor.

3. La det skure

- Mangel på riktig kompetanse gjør at mange bedrifter sliter med å omstille seg raskt nok. Det tar tid å utdanne riktig kompetanse. Dette gir ofte perioder med høyere ledighet.
- Det finnes private ordninger for de som blir arbeidsledige eller står i fare for å bli det, men det er ikke alle som har råd til å kjøpe slike tjenester.
- Økt arbeidsutvandring til land som har håndtert omstillingene bedre
- Plattformøkonomien er utbredt, og medfører at flere har færre rettigheter når de blir syke eller arbeidsledige.

Refleksjonsspørsmål

Demografi

- Hvem er NAVs brukere i 2030?
- Hvordan vil befolkningsutviklingen påvirke din enhet?
- Hvordan må NAV tilpasse seg endret bosettingsmønster?
- Hvordan kan vi forberede oss på usikre innvandringsprognoser?

Arbeidsmarked

- Hvordan vil endringene i arbeidslivet påvirke NAV?
- Hva betyr det for NAV at kompetansebehovet endres raskt?
- Hvordan vil endrede ansettelsesforhold påvirke NAV?
- Hvordan skal vi håndtere rask endring for bestemte yrkesgrupper eller regioner?

Brukerforventninger

- Hva forventer personbrukere og arbeidsgivere av NAV i 2030?
- Hvordan kan NAV anvende brukernes kompetanse?
- Hva kjennetegner et godt brukermøte i 2030?

Levekår og helse

- Hvordan kan vi hindre at økt omstillingstakt skaper økt fattigdom?
- Hvilke samfunnsendringer vil påvirke levekår i framtida?
- Hvordan kan økt lavinntekt for barn og unge motvirkes?
- Hvordan kan NAV samarbeide med andre for å motvirke fattigdom?
- Hva betyr det for NAV at folk får bedre helse?
- Hvordan unngå at rask omstillingstakt fører til flere på helserelaterte ytelser?
- For hvem og når kan arbeid være godt for helsen?
- Hvordan bør NAV samarbeide med helsevesenet?
- Hvordan hindre utenforskap for personer med psykiske lidelser?

Teknologi

- Hvordan kan datadrevet beslutningsstøtte være nyttig?
- Hva betyr etikk og ny personopplysningslov for bruk av informasjon?
- Hva kan hindre oss i å utnytte teknologiske muligheter?
- Hvordan kan vi unngå at algoritmer bidrar til å diskriminere individer eller grupper?
- Hvordan kan vi utnytte teknologi til å få flere i jobb?
- Hvordan vil teknologi endre brukermøtene i 2030?
- Hvordan vil teknologisk utvikling ha påvirket NAVs organisasjon innen 2030?

Politiske trender

- Hvordan sikre bærekraftige velferdsordninger?
- Hvilke politiske spørsmål vil prege NAV fram mot 2030?
- Hvordan bør brukerdrevet utvikling påvirke arbeids- og velferdspolitikken?
- Hvordan vil endringer i kompetansebehov, arbeidsliv og helse påvirke politikken?
- Hvilke politiske endringer er nødvendige for å bidra til bedre samhandling?

Takk for oppmerksomheten!

Du kan finne mer informasjon på
nav.no/omverdensanalyse